

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่กำลังส่งผลกระทบต่อมนุษยชาติอย่างใหญ่หลวง ปัจจุบันปัญหานี้ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาสู่ระดับนานาชาติเพราะสิ่งแวดล้อมไม่มีพรมแดน การเกิดมลภาวะในรัฐใดรัฐหนึ่งก็อาจส่งผลกระทบต่อรัฐอื่นได้ ประเทศไทยเองก็กำลังเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่นกัน จากสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าแม้เราจะตั้งความหวังไว้กับพระราชบัญญัติฉบับนี้อย่างมากว่าจะช่วยคลี่คลายปัญหาสิ่งแวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้นแต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมกลับรุนแรงมากขึ้นมีความซับซ้อนหลากหลายมากขึ้น ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มักจะมาจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือสถานประกอบการทางการค้าซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย แม้ว่าในทางเศรษฐกิจจะมีความจำเป็นในการพึ่งพาระบบอุตสาหกรรมในการพัฒนาประเทศและความสะดวกสบายของคนในสังคมที่ได้รับจากความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรม แต่สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่สำคัญมากเช่นกัน เพื่อเป็นการปกป้องและคุ้มครองสิ่งแวดล้อมจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ขึ้นเพื่อเป็นกฎหมายแม่บทในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแต่สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมก็ยังไม่ดีขึ้น เนื่องจากผู้ก่อมลพิษรายใหญ่ซึ่งเป็นนิติบุคคลมักจะไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเนื่องจากการขาดจิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมและความยำเกรงต่อกฎหมาย ทั้งนี้เพราะบทลงโทษแก่นิติบุคคลเหล่านั้นมีข้อจำกัดเนื่องจากสภาพของนิติบุคคลที่เป็นเพียงบุคคลสมมุติขึ้นในทางกฎหมาย เพื่อให้มีสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดแต่ไม่ได้มีชีวิตหรือเลือดเนื้ออยู่จริงตามธรรมชาติทำให้ไม่อาจถูกลงโทษได้เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาที่มีชีวิตจริงตามธรรมชาติ ในขณะที่โทษในทางอาญาออกแบบมาเพื่อลงโทษบุคคลธรรมดา ทำให้โทษทางอาญาที่จะลงแก่นิติบุคคลมีเพียงโทษปรับและริบทรัพย์สินเท่านั้น เนื่องจากเราไม่อาจนำนิติบุคคลไปประหารชีวิต จำคุกหรือกักขังได้ นอกจากโทษที่จะลงแก่นิติบุคคลจะมีอย่างจำกัดแล้ว อัตราโทษที่ใช้ก็ยังถือว่าต่ำเมื่อเทียบกับความเสียหายที่เกิดขึ้นอีกด้วย ความไม่สมดุลระหว่างการกระทำกับโทษนี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นิติบุคคลไม่เคารพกฎหมาย

นิติบุคคลในทางกฎหมายยังอาจแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนและนิติบุคคลเอกชน นิติบุคคลทั้งสองประเภทนี้มีความแตกต่างกันเนื่องจากนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนมีการจัดตั้ง การบริหารดำเนินการ สิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบและวัตถุประสงค์ข้อบังคับกฎเกณฑ์ ขอบอำนาจของนิติบุคคลและผู้แทนนิติบุคคลจะมีลักษณะแตกต่างไปจากนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชนแต่ในส่วนของความรับผิดทางอาญานั้นนิติบุคคลทั้งสองประเภทไม่มีความแตกต่างกัน เพราะเมื่อการกระทำของนิติบุคคลนั้นเป็น

ความผิดไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลประเภทใดก็ต้องรับผิดชอบตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญา เช่นเดียวกัน

การศึกษาพบว่ากฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีการใช้มาตรการทั้งทางแพ่ง ทางอาญาและทางปกครองในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยในทางแพ่งมีการกำหนดให้มีการเรียกชดเชยค่าเสียหายและการชดใช้ทางแพ่งแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายและรัฐในการที่ต้องเข้าไปฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในบรรดาค่าใช้จ่ายที่รัฐได้จ่ายไปเพื่อการนั้น มีการนำหลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) และหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter-Pay Principle) มาใช้ซึ่งถือเป็นความก้าวหน้าในกฎหมายสิ่งแวดล้อม มาตรการทางอาญามีการเพิ่มโทษปรับให้สูงขึ้นและโทษจำคุกแก่ผู้กระทำความผิดและขยายไปถึงผู้แทนนิติบุคคลให้ต้องร่วมรับผิดชอบ ส่วนมาตรการทางปกครองเป็นการให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการใช้ดุลพินิจในการออกใบอนุญาต หรือออกคำสั่งแก่ผู้ก่อมลพิษ การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมีโทษทางอาญา แต่เนื่องจากกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยมีเป็นจำนวนมากกระจัดกระจายไปตามหน่วยงานต่างๆต่างจากกฎหมายของประเทศที่พัฒนาแล้วซึ่งมีการแบ่งกฎหมายสิ่งแวดล้อมออกเป็นแต่ละด้านเช่น น้ำ อากาศ พื้นดิน หรือของเสียอันตราย ทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความสับสนเพราะการกระทำอันหนึ่งอาจเป็นความผิดในหลายพระราชบัญญัติ ผู้ปฏิบัติงานมีความสับสนในเรื่องอำนาจหน้าที่ว่าเป็นหน้าที่ของตนหรือไม่ อีกทั้งกฎหมายหลายฉบับก็มีการบังคับใช้มานานโดยไม่มี การแก้ไขเรื่องบทลงโทษเลย เช่นพระราชบัญญัติรักษาคลอง ร.ศ.112 ซึ่งมีมานานกว่าร้อยปีแล้วและยังมีผลบังคับใช้โดยมีโทษปรับไม่เกินสี่สิบบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือทั้งจำทั้งปรับเป็นต้น

จากการเปรียบเทียบกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย สิงคโปร์และญี่ปุ่นจะพบว่าประเทศเหล่านี้มีการพัฒนาเรื่องมาตรการทางอาญาที่ใช้กับนิติบุคคลอย่างมาก ในขณะที่ประเทศไทยยังมีการกำหนดโทษของนิติบุคคลไว้ไม่ต่างจากบุคคลธรรมดาและมาตรการที่ใช้ก็มีเพียงโทษปรับ และริบทรัพย์สินเท่านั้น โดยประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียมีการใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาดกับผู้กระทำความผิด โดยใช้หลักการลงโทษเพื่อยับยั้ง (Deterrence) มีการวางอัตราโทษไว้สูงเพื่อป้องปรามการกระทำความผิด และยังมี การแยกโทษที่จะลงแก่นิติบุคคลกับบุคคลธรรมดาอย่างชัดเจน ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์มีจุดเด่นที่มีมาตรการทางอาญาที่หลากหลาย เช่น การริบทรัพย์สิน การยึดทรัพย์สิน การเผยแพร่ผลการดำเนินคดีและการกระทำความผิด และการบริการสาธารณะ ทำให้การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้มีการกระทำความผิดในคดีสิ่งแวดล้อมน้อยมาก ส่วนประเทศญี่ปุ่นก็มีการกำหนดโทษไว้เช่นกัน โดยมีการนำเอาการชดใช้เยียวยาทางแพ่งแก่ผู้เสียหายเป็นหลัก แม้ว่าลักษณะของมาตรการที่นำมาใช้จะมีความคล้ายคลึงกันคือ การใช้มาตรการทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง แต่การนำมาตรการเหล่านี้มาใช้อย่างหลากหลายและปรับปรุงให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงทำให้

กฎหมายสิ่งแวดล้อมของประเทศเหล่านี้มีความก้าวหน้ามาก นอกจากมาตรการในการลงโทษที่กล่าวมาแล้วยังมีแนวคิดที่นำมาใช้ประกอบในการศึกษาอีกคือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการยับยั้ง (Deterrence), แนวความคิดเรื่องการลงโทษเพื่อให้ความรู้ (Educating Approach), แนวคิดในการเร่งเสริมประสิทธิภาพของมาตรการบังคับและควบคุม (Strengthening Command and Control Regulation) ซึ่งจะช่วยให้เราสามารถแสวงหาแนวทางในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นทั้งหมดดังต่อไปนี้

1) ปรับปรุงมาตรการทางอาญาด้านโทษที่ใช้แก่นิติบุคคลในคดีสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากนิติบุคคลมีสภาพที่ต่างจากบุคคลธรรมดาทำให้การลงโทษจำเป็นต้องแตกต่างกันไปตามความเหมาะสม เมื่อโทษในปัจจุบันมีเพียงโทษปรับและริบทรัพย์สิน เราก็ควรจะนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด โดยผู้เขียนเห็นด้วยกับการนำทฤษฎีการลงโทษเพื่อการยับยั้ง (Deterrence) มาใช้เพราะนิติบุคคลที่จะกระทำความผิดจะต้องคำนึงถึงราคาที่จะต้องได้รับหากต้องถูกลงโทษตามกฎหมาย และอัตราโทษจะต้องส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของนิติบุคคล ดังนั้นหากมีการฝ่าฝืนกฎหมายก็จะต้องลงโทษด้วยอัตราโทษขั้นสูง นอกจากนี้ยังควรที่จะแยกโทษของนิติบุคคลออกจากบุคคลธรรมดาด้วยเพื่อให้เกิดความแตกต่างและชัดเจน โดยโทษปรับที่จะลงแก่นิติบุคคลนั้นต้องอัตราค่าปรับมากกว่าบุคคลธรรมดาอย่างน้อยสามเท่าเพราะนิติบุคคลมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าบุคคลธรรมดา และหากมีการกระทำความผิดซ้ำควรกำหนดให้มีการเพิ่มโทษมากขึ้นเพื่อเป็นการปรามผู้กระทำความผิดไม่ให้มีการกระทำความผิดซ้ำ ดังนั้นจึงควรกำหนดให้มีการแยกโทษที่ใช้แก่นิติบุคคลและนิติบุคคลออกจากกันอย่างชัดเจนและอัตราค่าปรับที่จะนำมาใช้นั้นต้องมีอัตราค่าปรับที่สูงกว่าปกติเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างสาสมในลักษณะเดียวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษและต้องมีอัตราค่าปรับที่สูงกว่าบุคคลธรรมดาอย่างน้อยสามเท่า นอกจากโทษปรับแล้วโทษริบทรัพย์สินก็เป็นโทษที่ควรนำมาใช้ในการลงโทษนิติบุคคลให้มากขึ้นโดยบัญญัติให้มีการนำโทษริบทรัพย์สินนี้ไปใช้กับพระราชบัญญัติต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และทรัพย์สินที่รับนั้นจะต้องขยายไปถึงเครื่องจักรและอุปกรณ์ในการผลิตที่ก่อให้เกิดมลพิษหรือมีส่วนในการก่อให้เกิดมลพิษ เช่นโรงงานที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำก็ให้ริบเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตสินค้าที่ก่อให้เกิดมลพิษนั้น เนื่องจากเครื่องจักรและอุปกรณ์การผลิตเป็นทรัพย์สินที่มีราคาสูงและจำเป็นต่อการประกอบการหากขาดสิ่งเหล่านี้นิติบุคคลจะต้องพบกับความยากลำบากในการดำเนินกิจการอย่างแน่แท้ การกำหนดโทษริบทรัพย์สินนี้ย่อมทำให้ผู้กระทำผิดกลัวต่อผลที่จะได้รับและไม่กล้ากระทำความผิดโดยการกำหนดให้โทษริบทรัพย์สินมีความกว้างขวางครอบคลุมถึงทรัพย์สินที่เป็นเครื่องจักรหรืออุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการประกอบการและนำโทษริบทรัพย์สินนี้ไปใช้ในพระราชบัญญัติอื่นๆที่มีลักษณะเป็นการป้องกันและควบคุมมลภาวะในสิ่งแวดล้อม

2) การนำมาตรการทางอาญาอื่นมาใช้ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นเช่น

ก) การสั่งหยุดประกอบกิจการ การห้ามการประกอบการ การสั่งให้เลิกประกอบกิจการมาใช้กับการกระทำความผิดให้มากขึ้น เพราะมาตรการนี้จะส่งผลถึงการดำเนินงานของนิติบุคคลมากที่สุดเนื่องจากการตั้งนิติบุคคลขึ้นมาส่วนใหญ่เป็นการตั้งขึ้นมาเพื่อการแสวงหาผลกำไรในทางการค้า การที่ต้องหยุดประกอบการหรือต้องเลิกกิจการเป็นการตัดหนทางในการประกอบอาชีพและอาจประสบกับภาวะขาดทุนอันเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการกลัวที่สุด นอกจากนี้การสั่งให้เลิกกิจการหรือห้ามประกอบอาชีพยังอาจมีผลคล้ายกับการประหารชีวิตนิติบุคคลที่อาจต้องเลิกนิติบุคคลไปโดยปริยายซึ่งมาตรการเช่นนี้มีความรุนแรงและเฉียบขาดที่พอจะช่วยยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเกิดขึ้นได้

ข) การนำมาตรการที่กฎหมายให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจสั่งให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษแล้วแต่กรณีโดยกำหนดให้คุมประพฤติ เนื่องจากมาตรการนี้จะช่วยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นและป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดเช่นนั้นเกิดขึ้นอีกเพราะมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษอาจจะไม่ได้ผลดีเสมอไป การให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้สำนึกในความผิดของตนเองและชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลดียิ่งกว่าการลงโทษก็ได้ เช่นศาลอาจจะสั่งให้ผู้กระทำต้องจ้างนักวิจัยและจัดทำรายงานเพื่อแก้ไขปัญหาที่ตนเองก่อขึ้น อันจะเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปดำเนินการเองซึ่งสิ้นเปลืองทั้งงบประมาณและบุคลากร ทั้งนี้เป็นการให้ดุลพินิจแก่ศาลที่จะเห็นสมควรและสั่งเงื่อนไขใดๆตามกฎหมายอย่างไรก็ดีเนื่องจากปัจจุบันการบัญญัติให้ใช้มาตรการดังกล่าวมีอยู่ในพระราชบัญญัติควบคุมน้ำมันเชื้อเพลิง พ.ศ. 2542 เท่านั้นจึงควรจะนำมาตรการนี้ไปใช้กับความผิดที่เกิดขึ้นกับพระราชบัญญัติอื่นด้วยโดยเฉพะพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

อย่างไรก็ดีศาลมักเห็นว่าจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความร้ายแรงมากศาลมักใช้ดุลพินิจไม่นำการรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษมาใช้หรือแม้เป็นกรณีที่ศาลอาจใช้ดุลพินิจได้ตามกฎหมายศาลก็จะใช้ดุลพินิจไม่รอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด ดังจะเห็นได้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่มักจะไม่รอกการลงโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสภาพความผิดเป็นเรื่องที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของบ้านเมืองอย่างร้ายแรงเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1110/2523 ซึ่งพิพากษาว่า ตั้งโรงงานใช้เครื่องจักรแปรรูปไม้เพื่อการค้า เป็นการทำลายทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ นับว่าร้ายแรงมาก ไม่รอกการลงโทษ¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2514/2524

¹ คำพิพากษาศาลฎีกา จัดพิมพ์โดยเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ.2523, หน้า 768.

พิพากษาว่า คายหญ้าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ผิดพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14, 31 จำคุก 2 ปี เป็นความผิดร้ายแรงทำให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง ไม่รอการลงโทษ² หรือคำพิพากษาฎีกาที่ 633/2540 ที่พิพากษาว่าจำเลยได้ร่วมกันตัดฟันทำไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติมีปริมาตรถึง 32.38 ลูกบาศก์เมตรนับว่าทำไม้จำนวนมากจึงไม่มีเหตุรอการลงโทษเป็นต้น

ดังนั้นปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ถือว่าเป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศชาติเช่นกัน ศาลควรทำความเข้าใจว่าการนำมาตราการการรอกการกำหนดโทษหรือการรอการลงโทษมาใช้พร้อมกับการกำหนดเงื่อนไขคุ้มครองความประพฤติที่เหมาะสมน่าจะเป็นประโยชน์แก่การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมได้

ค) การนำมาตราการการเผยแพร่การกระทำความผิดและผลการดำเนินคดีมาใช้ ทั้งนี้ นอกจากจะถือเป็นมาตรการทางอาญาที่จะนำมาใช้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดต้องได้รับตอบโต้จากสังคมในฐานะที่เป็นผู้ละเมิดต่อความสงบสุขของสังคมแล้ว มาตรการนี้ยังจะช่วยให้สังคมมีความตระหนักในเรื่องสิ่งแวดล้อมและกระตุ้นให้เกิดการเคารพกฎหมายสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นอีกด้วย

ง) การหามาตรการทางอาญาอื่นที่เหมาะสมกับการกระทำความผิด เนื่องจากมาตรการทางอาญาอื่นเปิดโอกาสให้มีการกำหนดมาตรการทางอาญาที่นอกเหนือไปจากมาตรการในเรื่องโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย การแสวงหามาตรการทางอาญาที่เหมาะสมกับการกระทำความผิดจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจเช่น การให้อำนาจศาลที่จะสั่งให้ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือเพื่อชดใช้ต่อการกระทำของตนเองนอกเหนือจากการชดใช้ทางแพ่งที่ต้องจ่ายแก่ผู้เสียหายที่อาจเป็นเอกชนหรือรัฐ เช่นการสั่งผู้กระทำความผิดต้องจ้างนักวิทยาศาสตร์ทำการวิจัยในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมที่ตนทำเสียหาย การสั่งให้ปลูกต้นไม้ทดแทนต้นไม้เดิมที่ได้ทำการตัดเพื่ออนุรักษ์ป่าสงวนและดูแลต้นไม้เหล่านั้นในระยะเวลาที่กำหนด การสั่งให้มีหน้าที่ดูแลสภาพแวดล้อมในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเช่น หน้าที่ในการปรับปรุงและดูแลสวนสาธารณะเป็นต้น มาตรการเหล่านี้เป็นการมอบภาระในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นภาระที่หนักและต้องติดพันกับผู้กระทำความผิดไปช่วงระยะเวลาหนึ่งเลยทีเดียวและยังช่วยให้ผู้กระทำได้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมได้อีกทางหนึ่ง มาตรการทางอาญาอื่นนี้จึงเปิดกว้างให้มีมาตรการทางอาญาใหม่ๆ ที่มีความเหมาะสมกับการกระทำความผิดและสถานการณ์มากยิ่งขึ้น

² คำพิพากษาศาลฎีกา จัดพิมพ์โดยเนติบัณฑิตยสภา พ.ศ.2524, หน้า 2087.

3) การนำมาตรการทางอาญาด้านวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้ให้มากขึ้น เนื่องจากการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้ นั่นถือเป็นอำนาจของศาลที่จะใช้ดุลพินิจว่าจะนำมาใช้หรือไม่และไม่มีกฎหมายบังคับให้ศาลต้องใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย อย่างไรก็ตามก็ ตามด้วยความเคารพต่อดุลพินิจของศาลผู้เขียนเห็นว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยถือเป็นวิธีการหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมอย่างมาก หากไม่มีการนำไปใช้ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดจริงก็จะทำให้กฎหมายที่ตราขึ้นไว้ดีแล้วต้องกลายเป็นหมันไม่เกิดประโยชน์อันใดในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายประหนึ่งมีเครื่องมือที่จะใช้ให้เกิดประโยชน์แต่กลับถูกวางทิ้งไว้โดยไม่มีให้นำมาใช้ประโยชน์ ดังนั้นเพื่อให้การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพศาลน่าจะหันมาให้ความสำคัญกับการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในคดีสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น โดยอาจนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับการกระทำความผิดตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมในทุกกรณีเพราะการนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้ไม่ต้องรอให้มีการแก้ไขกฎหมายอย่างใดๆเลยแต่เป็นอำนาจที่ศาลมีอยู่ในมือและสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่แล้ว

4) การนำมาตรการเรื่องค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้กับคดีสิ่งแวดล้อม แม้มาตรการนี้จะไม่ใช่มาตรการทางอาญาแต่เป็นมาตรการทางแพ่งที่นำมาใช้เพื่อลงโทษผู้ที่ละเมิดต่อบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะค่าความเสียหายที่ต้องจ่ายนั้นมากกว่าค่าความเสียหายที่แท้จริงอย่างมากเพื่อเป็นการลงโทษที่ได้สร้างความเสียหายต่อบุคคลอื่น ทำให้การกระทำใดๆนั้นต้องมีความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใดรวมถึงรัฐด้วย และค่าเสียหายเชิงลงโทษนี้ก็ได้ผูกติดกับความผิดอาญาว่าจะต้องมีความผิดอาญาเกิดขึ้นก่อนหรือต้องมีการลงโทษทางอาญามาแล้ว มาตรการนี้จึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เสริมกับมาตรการทางอาญาได้

5) การนำเงินที่ได้จากการลงโทษปรับมาเข้าสู่กองทุนเพื่อส่งเสริมรักษาและเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหาย

การจัดตั้งกองทุนเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แม้ในปัจจุบันจะมีกองทุนสิ่งแวดล้อมอยู่แล้วแต่กองทุนดังกล่าวยังไม่มีความเหมาะสมเพราะมุ่งเน้นไปที่การให้กู้ยืมแก่ผู้ประกอบการในการจัดทำเครื่องมือบำบัดของเสียเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่การคุ้มครองดูแลสิ่งแวดล้อมต้องได้รับการดูแลมากกว่านี้ทั้งในด้านการให้ความรู้และเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยมีลักษณะเป็นองค์กรที่มีอิสระและคล่องตัวมากมพอที่จะสามารถเข้าไปทำการแก้ไขปัญหาและเยียวยาผลกระทบได้ทันทั่วทั้ง หากการแก้ไขและเยียวยายังคงยึดติดกับระบบราชการเดิมที่

ต้องส่งเรื่องและทำรายงานอันมีชั้นตอนมากมายก็อาจจะทำให้ไม่ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ใน การนี้ควรมีการนำเงินที่ได้จากการลงโทษปรับมาเข้าสู่กองทุนเพื่อให้กองทุนนำเงินนั้นไปใช้ในการ บริหารจัดการต่อไป นอกจากนี้ยังขอเสนอด้วยการนำเงินเข้าสู่กองทุนนี้เหมาะสมหากจะ นำมาใช้กับทั้งนิติบุคคลเอกชนและนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน เพราะเงินที่ได้จากการปรับจะ เข้าสู่กองทุนโดยตรงและเป็นเงินที่แตกต่างหากจากการสนับสนุนของรัฐ

6) การนำแนวคิดเรื่องมาตรการบังคับและควบคุม (Command and Control) มา ใช้เป็นมาตรการเสริมเพื่อให้มีการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์

แนวคิดเกี่ยวกับการบังคับและควบคุมทั้งในส่วนของ ปริมาตรของการบังคับใช้ กฎหมาย (Pyramid of Enforcement), มาตรการ Carrot and Stick และมาตรการการเผยแพร่ ผลของการดำเนินคดี จะเป็นการกระตุ้นให้ทั้งนิติบุคคลและประชาชนเกิดความตื่นตัวในเรื่องของ สิ่งแวดล้อมและปฏิบัติตามกฎหมายมากขึ้น เพราะเป็นมาตรการทั้งทางสังคมและกฎหมายที่มี ประสิทธิภาพและใช้ได้ผลมาแล้วในประเทศสิงคโปร์ซึ่งเป็นประเทศในภูมิภาคเดียวกับเรา

7) การสร้างจิตสำนึกที่ดีในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้กับคนในสังคม ผู้เขียนเห็นว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะช่วยให้การคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากไปกว่าจิตสำนึกที่ดีของคนใน สังคม เพราะผู้ที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นก็มาจากมนุษย์ซึ่งเป็นคนในสังคม การรณรงค์ กระตุ้นให้คนหันมาใส่ใจปัญหาสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้การดำเนินการด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม เป็นไปได้โดยง่ายและได้ผลมากที่สุด เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นคนในสังคมมีการแจ้งเหตุ และนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยไม่ถือว่ามีอะไรเรื่องของตัวเอง ด้วยความร่วมมือกันเช่นนี้ ก็จะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างแน่นอนที่สุด